

I Sveriges två senaste val har valdeltagandet varit lågt. Det har fått många att tala om demokratins kris. Fredrik Erixon, redaktör för Svensk Tidskrift, och Bengt Göransson, folkrörelseman och ordförande i Demokratiutredningen, har växlat e-post om det minskade deltagandets orsaker och konsekvenser.

From: Fredrik Erixon
Sent: Tisdag 15 juni 1999 12:26
To: Bengt Göransson
Subject: Det låga valdeltagandet

Hej Bengt,
 Valdeltagandet i förra höstens riksdagsval blev rekordlångt. 18,6 procent av de röstberättigade fann det inte betjänt att masa sig i väg till vallokalen. Men det är ändå inget jämfört med valet till EU-parlamentet.

Politiker och politiska kommentatorer har skärrats över det låga deltagandet. Det har återigen talats om en kris för demokratin. Hur skall vi egentligen bedöma det låga valdeltagandet? Vilka reaktioner är rimliga? Är demokratin i kris?

Vänliga hälsningar
 Fredrik Erixon

From: Bengt Göransson
Sent: Tisdag 15 juni 1999 15:32
To: Fredrik Erixon
Subject: Re: Det låga valdeltagandet

Hej Fredrik,
 Ett lågt valdeltagande är ett tecken på bristande engagemang hos medborgarna. När antalet röstande i ett riksdagsval sjunker men ändå håller sig kvar kring 80 procent kan man oroas över en vikande tendens men knappast över valdeltagandet i sig.

Årets EU-val skulle, om vi jämför det med riksdagsvalet i fjol, ses som ett svårt nederlag för demokratin. Jag måste tillstå att jag inte tycker att det är det. Statsvetaren Sverker Gustavsson, som jag talade med veckan före valet, påpekade att den fråga alla intresserade ställer dagen efter ett allmänt val är: Sitter regeringen kvar? Den frågan kunde inte ställas mån-

dagen efter valet. Vilken fråga ställde den intresserade i stället? Varför försökte ingen av valrörelsens aktörer formulera en relevant fråga som kunde sammanfatta det som gav spänning åt valet?

Hur intressant är det för den vanlige väljaren att sitta av TV-debatter vars substans är de debatterandes oro för att jag inte skall rösta?

Valet fick mot bakgrund härav en inte alldeles oförtjänt brist på uppmärksamhet, och parlamentet får inte heller en starkare politisk legitimitet än valresultatet medger. Är detta något att bara gråta över?

Den konkreta slutsats man bör dra blir då som jag ser det följande: Tiden borde vara inne för en uppgörelse i EU-frågan mellan de grupper som i grunden är EU-positiva men som delas i en statsförbundsgrupp och en förbundsstatsgrupp. "Statsförbundarna" kan knappast tycka att parlamentet behövs (de nationella regeringarna ansvarar för sina handlingar inför sina egna parlament), medan "förbundsstatarna" borde erkänna nödvändigheten av överstatlighet och ett starkt parlament.

Första förutsättningen för att motsättningar skall kunna lösas upp är att man erkänner deras existens.

Hälsningar
 Bengt Göransson

From: Fredrik Erixon
Sent: Onsdag 16 juni 1999 14:42
To: Bengt Göransson
Subject: Maktlöshet

Bengt,
 Jag håller med om mycket av det du skriver. Att folk inte bryr sig om att rösta i valet till ett parlament som inte

har särskilt mycket att säga till om, är varken förvånande eller upprörande.

Å andra sidan tycker jag inte att problemfokus enbart skall riktas mot politikerna. Jag ser två andra problem i sammanhanget. Det första är att röstskolk tenderar att upprepas.

Det andra problemet är att det finns ett tydligt mönster i både riksdagsvalet och EU-valet: det är framför allt människor i lägre inkomstgrupper, människor som upplever sig vara maktlösa, som avstår.

Visst, man skall inte fixera vid det direkta valdeltagandet. Men de som avstår från att rösta flyr inte bara från den "formella" delen av demokratin, själva valet, utan också från demokratins fotarbete. Bakom finns även en alienation till samhällets olika sätt att formera politiska opinioner. Det är allvarligt. Och det är ett problem som träffar socialdemokratin.

Dels därför att det rör sig om grupper som socialdemokratin traditionellt haft, grupper som arbetarrörelsen tidigare engagerat. Dels därför att socialdemokratin av idag, menar jag, är det tydligaste – dock inte det enda – uttrycket för en politisk tanke och praktik där strukturen värderas högre än den enskilda människan. Den lyckas inte längre omformulera människors hopplöshet och vardagsproblem till politik.

Ligger inte förklaringen till det vikande engagemanget för politik och val i just detta?

//Fredrik

From: Bengt Göransson
Sent: Onsdag 16 juni 1999 16:22
To: Fredrik Erixon
Subject: Re: Maktlöshet

Fredrik,
Om många medborgare känner sig maktlösa, vilket de flesta tycks vara överens om att de gör, gäller denna maktlöshet bara i relation till den politiska makten? Vad betyder det att vi under 90-talet sett klassklyftorna öka? Vilket samhällsengagemang känner den anställde som ser sin egen anställningstrygghet minskad eller undanröjd och alltid ifrågasatt medan den som leder företaget och institutioner för egen del ständigt söker – och vinner – ökad trygghet i form av svindlande löneavtal, och dessutom ser just denna personliga trygghet som nödvändig?

Samtidigt abdikerar de politiska ledarna allt oftare genom att säga att de egentligen inget förmår mot alla yttre krafter. Skall man vara förvånad över att många vänder sig bort från politiken om den ses som anpassningens konst i stället för att erkännas som en förändringens kraft?

Ökat valdeltagande får vi då medborgaren inte behandlas som kund hos samhället utan som fullvärdig medlem av en samhällsgemenskap. Demokratien handlar nämligen om makt, om delad makt och till och med om att avstå från makt. De som vistas i maktens boningar måste vara beredda att dela med sig till dem som dväljs i vanmaktens källarhål (för att travestera Göran Tunström).

Är de beredda att öppna dörrarna för dem därute/därnere?

//Bengt

From: Fredrik Erixon

Sent: Onsdag 16 juni 1999 23:11

To: Bengt Göransson

Subject: Ny socialdemokrati?

Bengt,
Det är en viktig fråga du tar upp. Det är väl för de flesta uppenbart att maktlösheten inte bara kommer från ett tafatt politiskt system (även fast jag tror att politiken är det stora

bekymret – det är endast den som lovat trygghet, säkerhet och fasta rutiner), utan också från andra håll.

I ett större perspektiv upplever många att globalisering och teknikutveckling utgör ett hot. Utvecklingen i omvärlden går snabbt, men det är i sin ensamhet ett fattigt argument att politiken måste förändras för att vi skall anpassa oss.

Globalisering biter inte som argument på en sömmerska i Bengtsfors.

För socialdemokratien ser jag ett problem och en möjlighet i detta. Problemet är att socialdemokratien länge engagerat dessa människor genom att lova trygghet. Med lagar skulle den förhindra att du blir uppsagd, med höga skatter och politik att du även utan arbete klarar dig bra. Framtiden var säkrad. Sedan lägger företag efter företag ned. Socialdemokratien börjar att prata om skattesänkningar, skära ner i välfärdssystemen och funderar på att modernisera arbetsrätten. Ekvationen går inte ihop.

Möjligheten, då?

Borgerligheten är idag hopplöst utestängda från dessa "maktlösa människor". Socialdemokratiens möjlighet ligger i att den har fått med sig människor på stora samhällsförändringar förr. I idétraditionerna från den tid man var en folkbildningsrörelse finns många tankar som kan vara behjälpliga. Där finns en värdeuppsättning, ett sätt att knyta ihop dynamisk framtid och tradition, att få med det lilla i det stora. Där finns en kultur och en syn på människan som jag tror har klara likheter med den idégrund som de spännande och dynamiska rörelserna i vår tid byggs upp av.

Tillbaka till framtiden, alltså. Är inte det en slogan för ett program för att bryta maktlösheten? Kan det inte vara ett sätt för en folkrörelseman som du att "demokratisera" framtiden?

//Fredrik

From: Bengt Göransson

Sent: Torsdag 17 juni 1999 17:55

To: Fredrik Erixon

Subject: Re: Ny socialdemokrati?

Fredrik,
Jag gillar ditt principiella resonemang. För hundra år sedan kom en depressionens rekyl efter framstegsoptimismens decennier som fått sitt mest storslagna uttryck i Eiffeltornet, denna ingenjörskonstens triumf. Borgerlighet och etablissemang hemföll åt privata grubblerier, flydde in i ockultism och svartkonst – känner du inte igen vårt eget 90-tal? Vad hände då i vårt land i slutet av förra seklet?

De tre stora folkrörelserna, frikyrka, nykterhetsrörelse och arbetarrörelse, förmådde väcka breda folkgrupper att ta ett eget ansvar för sina liv och sin framtid. Deras största gåva till människorna, skrev nykterhetsmannen Jalmar Furuskog, är "känslan av eget ansvar, egen förmåga att förändra världen, känslan av att idealen i stor utsträckning kan förverkligas och att människans goda vilja kan organiseras till skapande makt".

Det som gav dem kraften var att de vädjade till människors längtan, som är den mest produktiva kraften för vår utveckling. Längtans budskap till människorna är nämligen *Kom, kom!* Det anropet får den enskilda människan att stiga ut ur sig själv, längtan är det som sätter igång rörelsen.

Jag plågas av att idag möta många vilkas känsla är den destruktiva saknaden, den som är förknippad med förlamande sorg och som får människan att krympa.

Se upp med dem som sörjer det förlorade paradiset och drömmer om återställandet, men var lika försiktig med dem som likt en av våra partiledare i 1998 års val med emfas framhöll att vi måste inse att det gamla vore oåterkalleligt förbi och att nu gällde att anpassa sig till det nya.

Se verkligheten som den är, javisst! Anpassa sig till den? Aldrig!

//Bengt